

ГОДИНА ПОЕЗІЇ

«ОБЕРНУСЯ В ЛЕГЕНДУ»

Сумлінним акордом зима в небесах.
Гужливим ехом в'ється в піднебессі.
Ми розповісти хочемо сьогодні вам
Про життя і творчість поетеси Лесі.

Жила колись на світі Леся.
Любила мріяти й співати.
Сама – найкраща із поезій,
Якої нам не написати.

У Лесі очі - квіти з луків.
А слово птаха різнопера...
В собі тяжку борола муку,
Співаючи: "Contra spem spero!"
Олена Журлива

Година поезії

“Обернулась в легенду”

(до 150-річчя з дня народження Лесі
Українки)

Сумлінним акордом зима в небесах.
Тужливим ехом в'ється в піднебессі.
Ми розповісти хочемо сьогодні вам
Про життя і творчість поетеси Лесі.

Жила колись на світі Леся.
Любила мріяти й співати.
Сама – найкраща із поезій,
Якої нам не написати.

У Лесі очі - квіти з луків.
А слово птаха різнопера...
В собі тяжку борола муку,
Співаючи: "Contra spem spero!"

НОСТАЛЬГІЙНИЙ ПЕЙЗАЖ

13 січня 1898

...не снігодощ, а таки сніг як слід...

З листа Лесі Українки до матері

Був досі снігопад — ні дощ, ні сніг,
якась маруда — се для Криму звично,
і раптом — сніг, і вітер з гір набіг,
і віхола повіяла музично:
пряде, і тче, і білить полотно,
і снігурі — узором біля хати...
Та що мені із того? Все одно
немає фарб. Не смію змалювати...
І все-таки — не снігодощ! Кругом,
як ті поліські сосни, — кипариси.
І все-таки — маруджуся. Крилом
торкає серцезгадка рідні риси.

ГОЛОС

Літературознавець Г. А. Нудьга розшукав
валки з голосом Лесі Українки.

Птахом луни пролетівши крізь зарості літ,
чистим ключем пробившись з-під товщі земної,
опавши на слух мій, як білий вишневий цвіт,
пелюсткою рідної вільної пісні сумної, —
твій голос, мов колос, росте над свічадами віч,
над криницями душ, не замулених плином часу...
Ти, як воду цілющу, неси спраглим людям навстріч
свого слова і слави, в терпінні настояних, чашу!
На коліна стаю — причасти, Україно, мене:
ти пройшла крізь печаль, мов зазнала страждання Ніоби;
дай терновий вінок, хай спокуса мій світ обмине, —
прокляне вівтарі, де сиділи безбатченки й сноби!
В твоєму голосі чую свою нелукаву любов
до землі і народу, що сивіли гордо у скрусі,
та у півтімні шукали загублених щастя підков
і, як той Прометей, не ридали, в оковах закуті.
...Може, скажеш, що ти не хотіла з валків воскових
увійти у мій слух і збудити осонь алегорій?
Що тривожимо сон твій безсмертний у сонмі живих
і даремно твій голос узявсь оживити Григорій?
Що лишила для нас не приглушену ноту з грудей,
не стривожений сум, а нагострену крицю для битви?
Чень, поети вливають свій голос у русла ідей,
стаючи понад труни — як луни прокльону й молитви!

ЛЕСЯ УКРАЇНКА В БОЛГАРІЇ

Я наосліп іду.
Дороги не знаю.
Та іду —
хочу Лесею побачити,
хочу голос її почути,
хочу
повними жменями
животворних пісень зачерпнути.

Роздоріжжя...
Куди до Владаю —
не знаю.
— Покажи мені, сонце, одну з доріг,—
ти ж їх знаєш,
як лінії на руці.
Приведи мене чесним
на Лесин поріг,
не збиваючи
на манівці.—

У повітрі
на крилах
повисло питання:
сонце хмара закрила,
важка, як вагання.
— Хмаро, хмаро, прохання пробач —
шлях до Лесі
хоч тінню своєю познач.
Та — іду навмання:
хмару вітер розвіяв...
А на місці стояти —
нерішучості вияв.

І в болгарки питаю, що назустріч іде:
— Ви не знаєте?
Може, знаєте,
де тут Леся живе? —
Показала рукою: —
Он там ■— на Владаю.

Там питаєш.
Там скажуть.
Там знають.

КРИЦЯ

Леся Українка попросила Нестора Гамбарашвілі привезти з Грузії “гострий кинджал для боротьби з ненависним ворогом”.

Торкалась пальцями до голубого жала,
всміхалася чомусь сама собі...

Такого дагестанського кинджала
не мріяла й уздріти... В боротьбі
допомагай мені, братерська крице!

Не схиб в руці! Будь гостра, як слова!

Одсвічувалось лезо блідолице,
стрибало зайчиком по стінах. Голова
йшла обертом від захвату... В Сурамі
колись на самоті вона згада,
що ще не розквіталась з ворогами,
а вже життя сплигло, як та вода...

Проріже гостра мисль раптово розум:
Александрія. Єресь. І раби.

І з Теокрітом піде вона разом
в піску ховать папіруси, аби
людської мудрості не попалили в храмі,
не винищили в лютості тупій...

“О Геліосе! Зглянься ти над нами!
Спаси скарби в пустелі золотій!” ...

Скарби ті, Лесю, — слова гостра криця —
сіятимуть, допоки світ снується!

Я знала Лесю Українку
Живу, тривожну, молоду,-
Вона, мов квітка у барвінку,
Цвіла в поліському саду.
Вітри піснями захлинались,
Ліси шуміли навкруги
І в срібні роси одягались
Ранкові в маревах луги.
Ходила Мавка – чарівниця.
Когось шукала між дерев,
І знав, хто їй ночами сниться,
Мешканець лісу – дядько Лев.
Не стерлась райдужна сторінка.
Не вмерла пісня лісова,
Безсмертна Леся Українка
Була і є навек жива.

Балет «Лісова пісня» (1936 р.),
композитор М. Скорульський

Екранізація творів: В. Івченко “ Лісова пісня ” (1961), Ю. Ілленко “ Лісова пісня. Мавка ” (1980) В. Левін “ Спокуса Дон Жуана ” (1985) “ Оргія ” – телевізійна вистава (1991)
Балет « Лісова пісня »(1936 р.),
композитор М. Скорульський

Вистави Львівського національного театру
ім. М. Заньковички

“Лісова пісня” (1980)

“Лісова пісня” (1980)

Кінофільм «Лісова пісня» (1961), режисер
Володимир Івченко

“Спокуса Дон Жуана” (1985)

“Оргія”

“Лісова пісня”

Екранізація творів

В. Івченко “ Лісова пісня ” (1961)
Ю. Ілленко “ Лісова пісня. Мавка ” (1980)
В. Левін “ Спокуса Дон Жуана ” (1985)
“ Оргія ” – телевізійна вистава (1991)

Кінофільм «Лісова пісня» (1961)
режисер Володимир Івченко

Кінофільм «Лісова пісня. Мавка»
режисер Юрій Ілленко (1980 р.)
Лісова пісня (1980 р.)

Кінофільм «Лісова пісня»
режисер Володимир Івченко

Кінофільм «Лісова пісня. Мавка»
режисер Юрій Ілленко (1980 р.)
Лісова пісня (1980 р.)

Кінофільм «Спокуса Дон Жуана» (1985)
режисер Володимир Левін

До 125-річчя від дня народження Лесі
Українки Купюри 2001 рік
(аверс – Леся Українка) 2007 р.

Лауреати премії ім. Лесі Українки

Богдан Михайлович
Стецько - за збірку
віршів та казок
«Писанка» (1998)

ЛУЧУК ВОЛОДИМИР - за
збірки віршів та казок
«Найрідніші слова» та
«Казкова орбіта» (1995)

Марія Йосипівна Людкевич
- за збірку віршів «Домовик
без черевик» (2001);

- Винятково велике значення творчості Лесі Українки в історії української літератури полягає в тому, що вона збагатила українську поезію новими темами й мотивами; досконало володіючи катренами й октавами, сонетами й оригінальними строфічними будовами, використовуючи гексаметр, верлібр, п'ятистоповий вірш тощо, вона збагатила строфіку, ритміку й метрику української поезії. На переломі 19 — 20 ст., використовуючи мандрівні сюжети світової літератури, Леся Українка стала в авангарді творчих сил, що виводили українську літературу на широку арену світової літератури.

-

Вірші присвячені Лесі Українці

***

Вся ти — трепет, вогонь, ідея,
Вся ти — вірна, єдина струна,
І хто знає співця Антея —
Той тебе у ньому пізна!

Ти себе Українкою звала, -
І чи краще знайти ім'я
Тій, що радістю в муках сіяла,
Як отчизна - твоя і моя.

Максим Рильський

***

На рідній Волині зросла
І пісня, і мужності сила.
По всій Україні пішла-
Досвітні вогні засвітила.

Русалкою вийшла з лугів,
А лицарем стала у зброї
І нищила всіх ворогів
Словами епохи нової.

Відважно крізь терни ішла,
Народ підіймала до бою
І зірка провідна вела
Знедолених всіх за собою.

Лишила нам скарби свої
І світочем стала Вкраїна
І пісня не змовкне її,
І слава повік не загине.

***

Леся Українка

Кругом Лесі Українки
В Колодяжному селі –
Там посходилися діти –
І великі, і малі.

Кругом Лесі Українки
В Колодяжному селі –
Там посходилися діти –
І великі, і малі.

І розказує їм казку,
Як то лицарі колись
Після шостої поразки
Всьоме знову піднялись.

І розказує: в кайданах
Грізний велетень лежить,
Але час прийде – він встане,
Аж земля вся задрижить.

Каже дітям у городі
У вечірній тихий час:
- Хай ця казка в серці сходить,
Хай на бій готовить вас!

Леся Храплива

Художній фільм М. Мащенко «Іду до тебе» (1972) за сценарієм І. Драча Науково-популярні картини: " Леся Українка " (1957 р.), " Леся Українка " (1969 р.)
Документальна стрічка: " Леся Українка " (1971р.). Хронометраж: " Сподівання" (Погляд на приватне життя Лесі Українки періоду лікування у Ялті.)

Екранізація творів: В. Івченко " Лісова пісня " (1961), Ю. Ілленко " Лісова пісня. Мавка " (1980) В. Левін " Спокуса Дон Жуана " (1985) " Оргія " – телевізійна вистава (1991)

Балет « Лісова пісня »(1936 р.), композитор М. Скорульський

Вистави Львівського національного тетру ім. М. Заньковецької: "Лісова пісня" (1938), "Блакитна троянда" (1969)

" Камінний господар " (1971) " Оргія " (2004) " Бояриня " (2008)

8

До 125-річчя від дня народження Лесі Українки Купюри 2001 рік (аверс – Леся Українка) 2007 р.

Марія Йосипівна Людке вич - за збірку віршів «Домовик без черевик» (2001); Закінчила ЛНУ імені І.Франка, нині- редактор львівської газети «Галицьке юнацтво». З 1987 року - керівник літературної студії «Джерельце» при Львівській обласній бібліотеці для дітей.

Богда н Миха йлович Сте льмах - за збірку віршів та казок «Писанка» (1998); Працював кореспондентом Львівської молодіжної газети, завідувачем літературною частиною Дрогобицького музичного драматичного театру, головним спеціалістом Львівського управління культури, заступником міського голови Львова, радником.

ЛУЧУК ВОЛОДИМИР - за збірки віршів та казок «Найрідніші слова» та «Казкова орбіта» (1995) Закінчив ЛНУ ім. І. Франка , навчався в аспірантурі при кафедрі слов'янської філології; 1969–1975 був завідувачем відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, останній рік свого життя працював науковим співробітником у новоствореному Львівському відділенні Інституту літератури ім. Т. Шевченка. Похований на Личаківському цвинтарі .

Значення творчості

Винятково велике значення творчості Лесі Українки в історії української літератури полягає в тому, що вона збагатила українську поезію новими темами й мотивами; досконало володіючи катренами й октавами, сонетами й оригінальними строфічними будовами, використовуючи гексаметр, верлібр, п'ятистоповий вірш тощо, вона збагатила строфіку, ритміку й метрику української поезії. На переломі 19 — 20 ст., використовуючи мандрівні сюжети світової літератури, Леся Українка стала в авангарді творчих сил, що виводили українську літературу на широку арену світової літератури.

ОБЕРНУСЯ В ЛЕГЕНДУ

Сумлінним акордом зима в небесах.
Тужливим ехом в'ється в піднебессі.
Ми розповісти хочемо сьогодні вам
Про життя і творчість поетеси Лесі.

Жила колись на світі Леся.
Любила мріяти й співати.
Сама – найкраща із поезій,
Якої нам не написати.

У Лесі очі - квіти з луків.
А слово птаха різнопера...
В собі тяжку борола муку,
Співаючи: "Contra spem spero!"

Олени Журливої ; в її присвяті "Пам'яті Лесі Українки"

Я знала Лесю Українку
Живу, тривожну, молоду,-
Вона, мов квітка у барвінку,
Цвіла в поліському саду.

Вітри піснями захинались,
Ліси шуміли навкруги
І в срібні роси одягались
Ранкові в маревах луги.

Ходила Мавка – чарівниця.
Когось шукала між дерев,
І знав, хто їй ночами сниться,
Мешканець лісу – дядько Лев.

Не стерлась райдужна сторінка.
Не вмерла пісня лісова,
Безсмертна Леся Українка
Була і є навек жива.

Володимир Лучук присвятив Лесі Українці сім поетичних творів: "Леся Українка в Болгарії" (1965), "Грудка землі з могили Драгоманова, конфіскована на кордоні" (1968), "Голос" (1968), "Жаль далекої мандрівки" (1974), "Криця" (1974), "Квіти" (1979) та "Ностальгійний пейзаж" (1979). Ці поетичні присвяти не мають прямих вказівок на її постать і не містять високої р

— У самої Лесі як відомо дітей не було, — розповідає старший науковий співробітник Музею лесі Українки Оксана КОСТЯНТИНІВСЬКА. — Та вона дуже любила племінників від старшого брата Михайла й від молодшої сестри Ольги. Єдина гілочка на території колишнього Радянського Союзу — діти Михайла Кривинюка — племінника Лесі Українки по сестрі Ользі — зараз мешкають у Єкатеринбурзі. Михайлик був Лесиним улюбленцем. Невикористана материнська любов вилилася у неї в любов до племінника. У Київському музеї Лесі Українки (що входить в Музей видатних діячів української культури) зберігається його сорочечка, яку вишивала Леся Українка. У цьому будинку Леся жила з 1899 року, коли Лесин батько — цивільний генерал, колишній статський радник — отримав посаду в Києві. Оселився він там, де мешкали його старі друзі — родини Лисенка, Старицького та Олександра Кониського. Після смерті Михайла Драгоманова поруч, на Паньківській, оселилася і його родина. Тут поблизу жив і Михайло Грушевський. Цей куточок Києва називали українським Парнасом.

У 1929—1930 рр. Михайла Кривинюка, сина Ольги Косач-Кривинюк, звинуватили «по справі СВУ». Йому пропонували стати «стукачем». Він зрозумів, що його чекає арешт. З дому виряджали як до в'язниці — та за вказаною адресою йому не відчинили. Виявилося, що слідчого самого заарештували. Треба було тікати (тоді втікачів з Інтерполом не розшукували). Виїхав до Росії в Свердловськ. Одружився на лікарці (також доньці репресованого). Родина мала трьох дітей. Наймолодша сестра — Марія, за фахом біолог, два роки тому приїздила в Київ зі своїм сином Михайликом (усіх хлопчиків в роду називають Михайликами або Василями). Юнак тоді навчався на III курсі інституту. Марія хотіла показати йому місце, де жили їхні родичі...

Онуки рідних Лесиних сестер Ізидори Борисової та Оксани Шимановської вперше зустрілися в Музеї видатних діячів української культури, до комплексу якого входить і будинок, де колись мешкала родина Косачів, у 2003-му, коли Україна відзначала 90 років від дня смерті Лесі Українки. Вони побачили одне одного вперше. Ольга Петрова-Лутон приїхала з Америки, а Роберто Гааб — зі Швейцарії. Мені вдалося тоді поспілкуватися з Лесиними родичами.

Внучаті племінники Лесі Українки розповіли, що знайшли одне одного завдяки інтернету. Після смерті мами Роберто зацікавився своїм слов'янським корінням, і в травні 2001-го вже ходив кімнатами будинку на Саксаганського, де колись мешкали його бабуся Оксана і прабабуся Ольга (Олена Пчілка). Намагався збагнути, що ж воно таке — «велика слов'янська душа». Побував у Колодяжному, Косові, Кам'янці-Подільському. Згодом кілька разів приїжджав в Україну, щоб завітати до столичного музею, постояти біля портретів рідних, поблукати кімнатами, подивитися на меблі, речі, книжки й подихати повітрям своєї другої батьківщини, яку так несподівано для себе знайшов. А у 2003 відправив запит до розділу «дискусія» із запитанням: чи не знає хто родину Косачів? З Америки відгукнулася кузина Ольга. Надіслала електронною поштою фотографії, написала про їхній рід. Так почалося листування.

Роберто тоді привіз до Музею оригінальні листи, які писала його мамі Ізидора. Розповідав, що захотів зануритися в атмосферу предків. Коли стояв біля портрета прабабусі, його охоплювали незвичайні почуття. Відчував потужну енергетику, яка йшла від портрета.

— Олена Пчілка була надзвичайною жінкою і сильною особистістю. Я відчуваю цю силу, — казав він. — Певно, вона була з характером. Гадаю, що в цьому будинку живе її душа. Прабабуся не була революціонеркою, як мій дідусь. Вона вважала, що революціонер не має права одружуватися зі звичайною дівчиною. Може, тому мій дід їй і не подобався, хоча вона була з ним у добрих взаєминах.

Моя мама лише двічі була в Україні. Уперше несвідомо, дворічною дитиною, а вдруге — вже дорослою, як туристка. України не знала зовсім, та добре володіла мовою. Читала українські книги, вивчала літературу. Вона була така ж невеличка, худенька, як і всі дівчата з родини Косачів. Мала надзвичайну вроду. Гарне волосся, сірі очі, правильні риси обличчя. Закінчила Празький університет і консерваторію. Грала на фортепіано. У 1939 році поїхала до Італії, де й познайомилася з моїм татом, який зі Швейцарії прибув туди на роботу. Ми з сестрою народилися в Італії. Нині Ірина мешкає в Іспанії...

А Ольга Петрова-Лутон розповіла, що в Америці вона часто зустрічалася з Василем Кривинюком, який приїздив із Канади. «Мені приємно було побачити в музеї ті речі, які я пам'ятаю ще з дитинства, — казала вона. — Деякі з них належали Лесі Українці. Скажімо, ручка, стрічка, мереживо, гердан, хустина, гудзики, книги... Їх зберегла бабуся Ізидора, а мама (Ольга Сергіїв. — Авт.) передала їх до музею разом із речами бабусі. Я вдячна співробітникам музею, які зберігають пам'ять про мою бабусю Ізидору, прабабусю Ольгу, а також діда Зорю (Світозара Драгоманова. — Авт.), бабусь Лілю Кривинюк та Оксану Шимановську...

Наталія ЗІНЧЕНКО, журналіст. Фото Костянтина ГРИШИНА , «День»

У родині Лесю Українку називали по-різному: Лариса, Леся, Зея, Мишолосія. Ім'я Зея, або Зеїчок, походить від назви сорту кукурудзи «зея японіка» (тонка, як стеблина), так її називала мама. Ім'я Мишолосія ділилось навпіл – так називали Лесю і її брата Михайла, з яким письменниця була дуже близька.

Маловідомі сторінки з ЖИТТЯ Лесі Українки

Садиба Косачів розташовувалась на околиці села, де були найкращі землі.

У розпорядженні родини було 500 гектарів землі, включно з лісами, ріллею та чотирма гектарами саду. Аби тримати в порядку садибу ,

родина Лесі Українки мала найманих робітників. На території колишніх володінь розташовується Лесин кадуб джерело й криниця.

Колись на місці джерела росла прадавня верба, змальована в «Лісовій пісні». Кажуть, що на території колишньої садиби Косачів захований косачівський скарб.

Під час Другої світової війни садибу Косачів у Колодяжному зруйнували. «Білий» і «сірий» будиночки Колодяженського літературно-меморіального музею Лесі Українки будували з нуля. Фактично у них ніколи не бувала письменниця. Останній власник будинку, де колись жила родина Косачів, брат Лесі Микола продав його дідові Бориса Клімчука, колишнього губернатора Волині.

Єдиний родич Лесі Українки, що похований на рідній волинській землі Косачів – молодший брат Лесі Українки Микола. Помер 1937 року. Його могила знаходиться на сільському цвинтарі в Колодяжному.

На сьогодні усі живі нащадки Лесі Українки живуть за межами України. Це Роберто Гааб (внучатий племінник, онук Лесиної сестри Оксани КосачШимановської), що живе у Швейцарії, та Ольга ЛютонПетрова із США (внучата племінниця, онука Лесиної сестри Ізидори Косач-Борисової).

Мало хто знає, але Леся Українка ввела в нашу мову такі слова як «напровесні» та «промінь»

І якщо перше ще можна зрозуміти як літературний неологізм, то друге – це ж уже навіть науковий термін! Дивно, адже зараз нам ці слова здаються цілком звичними. І в повсякденному мовленні ми однозначно віддамо перевагу слову «промінь» аніж його історичному попереднику «луч». А Олена Пчілка, мати Лесі, дала життя означенню, без якого просто не можна уявити нинішній мовний запас — слову «мистецтво». З її легкої руки в нашій мові прижилися також «переможець», «палкий» та інші слова.

Мало хто знає, але в останні роки життя очі Лесі Українки набули надзвичайного блакитного кольору.

Цікаво, що до того вони не мали настільки інтенсивного забарвлення. Цей факт дійсно дивував усіх довкола, адже очі поетеси були наче неземні. Про це згадує у своїх спогадах Лесина сестра Ісидора Косач-Борисова. Збереглась навіть фотографія – портрет Українки – зроблений саме в той період. Шкода, правда, що світлина чорно-біла, і ми не можемо розгледіти барв погляду поетеси.

Окрім офіційних установ, на честь Лесі Українки названий астероїд «2616 Леся»(2616Lesya), відкритий 28 серпня 1970 року. Він знаходиться у головному поясі астероїдів, що розташований між орбітами Марса та Юпітера і складається приблизно з 580 000 астероїдів.

СЦЕНАРІЙ

поетичного вернісажу «Довго щирими сими словами до людей промовлятиму я»
(до 150-річниці з дня народження Лесі Українки)

В залі оформлено книжкову виставку «Джерела безсмертного слова »

На столику - квіти, портрет Л.Українки, вишиті рушники, підсвічник

Тихо звучить музика Баха

Виходить ведуча, підходить до книжкової виставки, бере «Біблію» і читає:

Ведуча I:

« І коли це тлінне одягнеться в нетлінне,

а це смертне одягнеться в безсмертя , тоді збудеться написане слово:

«Смерть поглинута перемогою. Де твоя, смерте, перемога ? Де твоє, смерте, жало? » («Святе письмо» ст.222)

...І саме в день народження Лесі Українки ці слова із Святого Письма приходять на пам'ять, бо вони передають суть і значення цієї, за словами Івана Франка, «слабосилої хворої дівчини» для України і для кожного з нас. Лариса Косач, яка ввійшла у національну і світову літературу під прекрасним псевдонімом «Леся Українка», одяглася у нетління, а її переможний дух, її християнська душа дійсно-таки поглинули смерть! Тихо звучить музика.

Ведуча II запалює свічку.

Виходить дівчина в ролі Л.Українки і читає:

Л.Українка

Промінням ясним, хвилями буйними,

Прудкими іскрами, летючими зірками,

Палкими блискавицями, мечами

Хотіла б я вас виховать, слова!

Щоб ви луно гірську будили, а не стогін,

Щоб краями, та не труїли серце,

Щоб піснею були, а не квилінням.

Вражайте, ріжте, навіть убивайте,

Не будьте тільки дощиком осіннім,

Палайте чи паліть, та не в'яліть!

(Л.Українка «Усі твори в одному томі» ст.67)

Ведуча II

Леся Українка... Це ніжне й дзвінке ім'я належить до найвеличніших імен нашого народу. Псевдонім Лариси Петрівни Косач твердо і назавжди зафіксований у пам'яті кожного українця, і не тільки українця. Леся належить усім, бо її творчість зіткана з різних мотивів світової культури. Гордий дзвін її імені в серцях мільйонів людей породжує не тільки спогад про «Лісову пісню» або «Досвітні вогні», але й палку любов до великої поетеси і гордість за свій народ, що породив її.

Леся Українка:

Якби вся кров моя уплинута отак,

Як сі слова! Якби моє життя

Так зникло непримітно, як зникає
вечірнє світло!.. Хто мене поставив
сторожею серед руїн і смутку!
Хто наложив на мене обов'язок
будити мертвих, тішити живих
калейдоскопом радощів і горя?
Хто гордощі вложив мені у серце?
Хто дав мені одваги меч двусічний?
Хто кликав брата святую орифламу
Пісень, і мрій, і непокірних дум?
Хто наказав мені: не кидай зброї,
Не відступай, не падай, не томись?
Чому ж я мушу слухати наказу?
Чому втекти не смію з поля честі
Або на власний меч грудьми впасти?
Що ж не дає мені промовить просто:
«Так, доле, ти міцніша, я корюся!»
Чому на спогад сих покірних слів
Рука стискає невидиму зброю,
А в серці крики бойові лунають?..
(«Усі твори ...», ст.68)

Ведуча I.

Небагато в історії таких жінок, у долі яких тілесне і духовне становили б такий контраст. Для кожної людини її фізичні дані, її врода важить дуже багато. А для жінки вони особливо цінні – уміння бути привабливою невіддільне від самої її природи. Хвороба Лесі Українки сточила її жіноцтво, зів'ялила її принадність ще до того, як вона розквітла. Нема необхідності тут нагадувати біографію поетеси, вона відома кожному, хто вивчав літературний процес. Але така сторона Лесиноного життєпису, як боротьба з неміччю, - варта нагадування, бо в ній, боротьбі, ховається сила духу, котра зробила з неї велику поетесу.

Ведуча II.

Муки виснажували її з дитинства. З раннього віку навчилася вона «крізь сльози сміятись». Вже в 10 років з'явилися перші ознаки туберкульозу лівої ноги, а незабаром лівої руки. Потім хвороба перекинулася на легені і нирки. В одному з листів 1912 року Леся називає своє життя постійною війною з сухотами. За цю «тридцятилітню війну» вона перенесла кілька складних і болючих операцій. Прикута до ліжка, довго перебувала в гіпсі, ходила то за допомогою милиць, то за допомогою складного і важкого апарата на нозі. Лікувалася в Криму, Одесі, в Бессарабії і Болгарії, Німеччині та Італії, в Єгипті і Грузії. В її житті була постійна і невблаганна війна тіла і духу. Устами своєї героїні Касандри поетеса передрікає свою подальшу долю:

Леся Українка: *(на фоні музики, сидячи в кріслі)*

«...мені здається, що я маю перед собою якусь велику битву, з якої вийду переможцем або зовсім не вийду. Коли у мене справді є талант, то він не загине, - то не талант, що погиває від туберкульозу чи істерії! Нехай і

заважають мені сі лиха, але зате, хто знає, чи не кують вони мені такої зброї, якої нема в інших, здорових людей...»

Читець І.

Як дитиною, бувало,
Упаду собі на лихо,
То хоч в серце біль доходив,
Я собі вставала тихо.
"Що, болить?" — мене питали,
Але я не признавалась —
Я була малою горда, —
Щоб не плакати, я сміялась,
А тепер, коли для мене
Жартом злим кінчиться драма
І от-от зірватись має
Гостра, зловна епіграма, —
Безпощадній зброї сміху
Я боюся піддаватись,
І, забувши давню гордість,
Плачу я, щоб не сміятись. («Всі твори...» ст. 51)

Ведуча І.

Власна хвороба зробила Лесю чутливою до чужого горя. Вона бачила тяжкий стан рідного народу і, як ніхто інший, бажала змін. Та чи могла слабка дівчина достукатися до далеких володарів, чи хоча б взяти в руки зброю? Проте Леся знаходить інший шлях – її зброєю стало слово. Поетеса поставила свою творчість на захист знедолених, вона прагнула збудити свідомість народу, її слова надихали, закликали до рішучих дій.

Читець ІІ.

Слово, чому ти не твердая криця,
Що серед бою так ясно іскриться?
Чом ти не гострий, безжалісний меч,
Той, що здійма вражі голови з плеч?
Ти, моя щира, гартована мова,
Я тебе видобуть з піхви готова,
Тільки ж ти кров з мого серця проллеш,
Вражого ж серця клинком не проб'єш...
Вигострю, виточу зброю іскристу,
Скільки достане снаги мені й хисту,
Потім її почеплю при стіні
Іншим на втіху, на смуток мені.
Слово, моя ти єдина зброє,
Ми не повинні загинуть обоє!
Може, в руках невідомих братів
Станеш ти кращим мечем для катів.
(«Всі твори...» ст. 47)

Ведуча ІІ.

І Лесині слова справді стали міцною зброєю. Вони не могли пробачити

здоровим, сильним людям їх пасивності, байдужості до горя інших. Поетеса була впевнена, що слід сподіватися навіть без надії, що слід щось робити заради кращого майбутнього.

Леся Українка:

Мріє, не зрадь! Я так довго до тебе тужила,
Стільки безрадісних днів, стільки безсонних ночей.

А тепер я в тебе останню надію вложила.

О, не згасни ти, світло безсонних ночей!

Мріє, не зрадь! Ти ж так довго лила свої чари
в серце жадібне моє, сповнилось серце ущерть,
вже ж тепера мене не одіб'ють від тебе примари,
не зляка ні страждання, ні горе, ні смерть.

Я вже давно інших мрій відреклася для тебе.

Се ж я зрікаюсь не мрій, я вже зрікаюсь життя.

Вдарив час, я душею повстала сама проти себе,
і тепер вже немає мені вороття.

Тільки - життя за життя! Мріє, станься живою!

Слово, коли ти живе, статися тілом пора.

Хто моря переплив і спалив кораблі за собою,
той не вмере, не здобувши нового добра.

Мріє, колись ти літала орлом надо мною, -
дай мені крила свої, хочу їх мати сама,
хочу дихать вогнем, хочу жити твоєю весною,
а як прийдеться згинуть за тее - дарма!

(«Всі твори...» ст. 114)

Ведуча I.

Сила духу дається Богом кожному, але треба відповідних обставин, щоб ця сила виявилася в усій красі і величі. Щоб вона стала не причиною страждань, а спонукою щастя. Щоб вона навчила інших – у муках бути щасливим. Усі часи вимагали таких жінок, як Леся Українка: не зманіжених, розкішних, розбещених панянок і пань, а героїчних маленьких поборниць тліну. Вони були потрібні, наші українські героїні, у часи Лесі Українки. Вони потрібні і сьогодні, коли Україна знову має шанс стати сильною державою.

Пісня

Ведуча II.

Щоби говорити про Лесю Українку, треба збагнути час, в якому вона жила. А жила вона на зламі двох століть – в кінці XIX на початку XX ст. треба ознайомитися з оточенням, в якому вона зростала, в якому формувалися її мрії, погляди на життя, довколишній світ.

Леся Українка

На шлях я вийшла ранньою весною

І тихий спів несмілий заспівала,

А хто стрівався на шляху зо мною,

Того я щирим серденьком вітала:

«Самій не довго збитися з путі,

Та трудно з неї збитись у гурті».
Я йду шляхом, пісні свої співаю;
Та не шукайте в них пророчої науки, –
Ні, голосу я гучного не маю!
Коли ж хто сльози ллє з тяжкої муки, –
Скажу я: «Разом плачмо, брате мій!»
З його плачем я плач з'єднаю свій.
Чи тільки терни на шляху знайду,
Чи стріну, може, де і квіт барвистий?
Чи до мети я певної дійду,
Чи без пори скінчу свій шлях тернистий, –
Бажаю так скінчити я свій шлях,
Як починала: з співом на устах! («Усі твори...» с.13)

Ведуча I.

Миті дитинства...

На диво обдарована дитина вивчає не тільки європейські мови, грецьку, латину, не тільки наповнює душу казковими враженнями чарівного волинського лісу, а й бере активну участь у громадському житті. Не по літах розвинена, вона разом зі своїми ровесниками на руїнах старовинного луцького замку влаштовує «таємничі зібрання». Їй уже тоді світить образ мучениці Жанни д'Арк.

Ведуча II.

Гортаючи матеріали життя і творчості Лесі, потрапляємо на такі цікаві факти:

- Леся Українка народилася другою дитиною в сім'ї Петра і Олени Косачів, після брата Михайла;
- у сім'ї Косачів було шестеро дітей: Михайло, Лариса, Ольга, Оксана, Микола (помер маленьким), Ізидора;
- серед улюблених книжок дітей Косачів були байки Глібова, «Сербські народні думи і пісні», «Робінзон Крузо» Дефо, «Міфи класичної давнини», праці Чубинського. Мати не любила «дитячих книжок», вважала, що вони лише псують дитині смак;
- перший вірш Лесі називався «Надія»;
- сестра Ольга дбайливо зберігатиме родинний архів. Пройдуть роки, Ольга отримає фах лікаря, а згодом напише ґрунтовну, побудовану на фактах, біографію Лесі Українки;
- цікаво знати, що Леся дуже любила музику, була до неї дуже здатна, навіть грала свої власні, дуже хороші імпровізації. З цього приводу вона склала чудову поезію «До мого фортепіано»

Ведуча I.

Про родинне дерево Косачів – Драгоманових можна вести окрему розмову. Хочемо лише сказати, що Леся виросла в колі високоосвічених, заможних, інтелігентних людей.

Батько закінчив гімназію, Петербурзький – Київський університет – юридичний факультет. Він дуже любив Лесю. Вона була схожа на нього як ззовні, так і вдачею.

Надзвичайно любила, поважала, пишалася Леся Українка своєю мамою – Оленою Пчілкою з роду Драгоманових. Окрім письменництва, Олена Пчілка займалася видавничою діяльністю, фольклором, етнографією, громадською роботою і вихованням дітей. Доречно сказати, що вона навчалася у Київському зразковому пансіоні шляхетних дівчат.

Ведуча II.

До кола близьких друзів Косачів слід віднести родину Михайла Старицького, Миколи Лисенка, Івана Труша, членів «Української громади», Антоновича, Левицького та інших.

Цікаво, що батьки Лесі Українки були дуже добрими, порядними людьми по відношенні до селян і тих, хто нижче стояв за своїм соціальним походженням. Сестри Лесі згадували, що до кінця свого життя батько вважав українські справи своїми справами – цікавими, важливими і рідними. Хоча сам він говорив виключно російською мовою.

Читець

Тішся, дитинко, поки ще маленька.
Ти ж бо живеш навесні,
Ще твоя думка літає легенька,
Ще твої мрії ясні.
Мрія полине із думкою вкупці
Геть у далекі світа, –
Крил не втинай сизокрилій голубці,
Хай вона вільно літа!
Чи пам'ятаєш ти казку-дивницю,
Як то колись принесла
Тую цілющу-живущу водицю
Дрібна пташина мала?
Їй не страшні були простори,
Скелі і хвилі морські,
Перелітала найвищі гори Мала крильцята прудкі.
Так твоя думка швиденько полине,
Тільки їй волю даси,
І принесе з чарівної країни
Краплю живої роси.
І як приступить журба невсипуща
Та до серденька твого,-
Тая росиця цілюща-живуща
Бути живити його.
Хай же та мрія із думкою в купці,
Лине в незнані світа,-
Крил не втинай сизокрилій голубці,
Хай вона вільно літа!
(«Усі твори...» с.32)

Ведуча I

І ця вільна голубка боролася з усіх сил з хворобами, ставала міцною духом:

«Я буду крізь сльози сміятись, буду жити, геть думки сумні» - писала вона. В 28 років вона у Києві готується читати у літературному товаристві свої доповідь «Два напрямки в італійській літературі», потім у Львові виходять її збірки «Думи і мрії», поеми «Давня казка», «Роберт Брюс, Король Шотландський». Цей період подарував їй знайомство із Сергієм Менжинським.

Звучить Музика (гра на скрипці)

Ведуча II.

Леся Українка і Сергій Межинський...

Трагічна, безмежно сумна, але і водночас духовно висока історія кохання, далеко від повної взаємності. Доля подарувала їм зустріч улітку 1897 року у передмісті Ялти, де поетеса тоді лікувалася. Через хворобу приїхав на курорт і Сергій. Рано осиротівши, він виховувався у бабусі, здобув вищу освіту, багато читав, перекладав, пробував свої сили у публіцистиці. Був великим шанувальником театру. Працював на залізниці в Мінську.

Ведуча I.

Леся Українку вражали краса і чистота цієї людини, постійне внутрішнє горіння. Він був людиною освіченою, інтелігентною, надзвичайно милою і симпатичною. Тонкою, лагідною вдачею Леся і Сергій були подібні одне до одного. Нескінчені, невичерпані розмови з ним відкривали нові світи незнаних уявлень і почуттів, будили нову мрію життя.

Ведуча II.

Літо 1898 року... Воно було незабутнє. Може найкраще, найщасливіше в житті Лесі Українки. Довго блукали полями, вибирались на старовинні степові кургани, плавали човном по річці.

Не часто Лариса Косач могла так оцінити людину: «Він завжди мене розуміє і вірить мені, як своєму найближчому другові».

Леся Українка *(на фоні спокійної музики)*

«... Милий мій... Ні, не так, зовсім не так. Ти не мій. Але ти такий милий моєму серцю. Любила тебе... Ні, не так..., зовсім не так. Люблю тебе й нині... Як можна? Як можна вдавати байдужого, коли в душі вулкан кохання не згасає, а розпечена лава пристрасті сповнює кожну заглибину зболеної душі? А я можу. Можу бачити, чути тебе, розмовляти з тобою, відчувати твою присутність, залишаючись зовні байдужою. Ти поряд, але ти далеко... Ти високо, і ніколи не зможу я зрівнятися з тобою. Ти такий хороший... Птах кохання дарує мені свою пісню. Вона не має кінця. І нехай цей спів самотній, але він є. І більшого мені не треба.

Ти живеш, і я поряд з тобою. Я так боюся, боюся за тебе. Єдине, чого прошу у тебе, - живи, будь ласка, живи. Єдине, чого прошу у Бога, - звільнити твій життєвий шлях від страждань. І більше мені не треба...

Пишу тобі листа, але ти його не прочитаєш. Навіщо? Навіщо турбувати твою душу? Хоча я рада, бо маю дар – кохати. Не кожна жінка має таке щастя.

Якщо кохати – це щастя, то я - щаслива? Так, я щаслива. Дякую тобі за це...»

Ведуча I.

Проте, розквітлому, нерозділеному коханню Лесі Українки доля відміряла

дуже короткий вік. У 1901 році, коли Сергію стало дуже погано, Леся поїхала в зимовий Мінськ доглядати смертельно хворого. Її відмовляли від цієї подорожі рідні. В Мержинського був туберкульоз в стадії загострення, а Леся тільки нещодавно стала почувати себе краще. Родичі боялися, що « палиця Коха » знову причепиться до письменниці (так згодом і сталося). Але ніщо не змогло зупинити закохану. Мов на крилах летіла вона до Сергія, бо знала, що потрібна йому, а він з егоїзмом помираючого просив Лесю написати листа іншій жінці про троянди його кохання, які ніколи не зів'януть.

Ведуча II.

Цю чашу Леся випила до дна. Що може бути трагічніше: вмираючий, знесилений чоловік і безнадійно любляча жінка все розуміють, але нічого не зможуть змінити. Вони не вводили в оману ні себе, ні одне одного. Сергій знав, що Леся кохає його, а Леся знала, що його серце належить іншій жінці.

Читець

Не дорікати слово я дала,
І в відповідь на тяжку постанову
Ти дав колючу гілочку тернову,
Без жаху я в вінок її вплела.
Рясніше став колючий мій вінок...
Дарма, я знала се! Тоді ще, як приймала
Від тебе зброю, що сріблом сіяла,
Я в серце прийняла безжалісний клинок.
Тепер мені не жаль ні мук, ні крові,
Готова я приймать і рани, і терни
За марні мрії, за святії сни
Пречистого братерства і любові.
(« Усі твори ... » ст. 86)

Ведуча I.

Два з половиною місяці, забувши про свої болі, Леся доглядала Сергія. Це був час надзвичайно трагічного напруження. На хвилі чи не найбільшого розпачу кохання вона пише одну із найсильніших своїх драм « Одержима », в якій зрослися воєдино безмірне щастя і безмірний відчай. Пізніше вона так скаже про цю свою роботу, написану за одну ніч біля помираючого Сергія «Визнаю, що я писала в таку ніч, після якої, вірно, довго буду жити, якщо вже тоді жива залишилася. Якби мене хто-небудь запитав, як я з усього цього жива вийшла, то я б могла відповісти – «я створила з цього драму».

Ведуча II.

Але і не тільки драму. Цикл її кращих ліричних віршів 1897-1900 років присвячений Сергію Мержинському. Він був опублікований тільки після смерті поетеси і до цієї пори потрясає глибиною і щирістю болю і висоти прекрасного любовного почуття!

Читець

Все, все покинуть, до тебе полинуть,
Мій ти єдиний, мій зламаний квіте!
Все, все покинуть, з тобою загинуть,

То було б щастя, мій згублений світе!
Стать над тобою і кликнуть до бою
Злую мару, що тебе забирає,
Взять тебе в бою чи вмерти з тобою,
З нами хай щастя і горе вмирає.

Ведуча I.

У багатьох її словах часто повторюються два слова «крила» і «пісня». Може бути від того, що найдужчою мрією її завжди було злетіти, переборюючи окови слабкого тіла. А рядки її віршів, наповнені м'якими і сумними наспівами рідної землі, де б вона не знаходилася: під жарким сонцем Єгипту, чи сірим і дощовим небом Німеччини, чи на березі Середземного моря в Греції.

Ведуча II.

Піснею пісень української драматургії можна назвати твір Л.Українки «Лісова пісня». Це дивоцвіт, сповнений віри в перемогу високої мрії, справжнього гармонійного життя:

«Сумує й тужить, мов душа сопілка,

І мавку викликає край села,

Шепоче вітру, мов сестриця гілка,

Любов і пам'ять – вічні два крила»

Драма вперше була поставлена в 1914 році режисером М.Садовським на сцені Київського театру драми.

Ведуча I.

А тим часом для поетеси життя грало останні акти її власної драми. У тридцять шість років вона знову полюбила людину, що на її почуття відповіла не менш щирою і глибокою прихильністю – Климента Квітку. Він був м'яким за характером, замкнутий, сором'язливий; в дитинстві пережив глибоку особисту драму – виховувався у прийомній родині. Але Квітка так жагуче прив'язався до тендітної хворої жінки з великими сумними очима, що навідріз відмовився її залишити. І, незважаючи на гнів і похмурі прогнози майбутнього молодих, Лесині родичі змушені були погодитися на шлюб дочки.

Ведуча II.

Подружжя обрало Ялту для тривалого проживання. Молоді вирішили відмовитися від допомоги батьків. Усі гроші на лікування важкохворої дружини Климент заробляв сам. Він працював в суді, за фахом був юристом. Прекрасно грав на роялі, чудово знав музику.

Ведуча I.

Протягом подружнього життя Климент Квітка записував пісні, які Леся пам'ятала ще з дитинства. А вже після смерті дружини, в 1917 році видав фото економічним способом двотомник «Мелодії з голосу Лесі Українки». Климент Васильович дожив до 1953 року, переживши дружину на 40 років.

Пісня

Ведуча II.

Леся Українка прожила хоч і коротке, проте надзвичайно цікаве

життя – життя сповнене любові, добра, сили волі, мужності і краси. Тому недаремно її твори користувалися і користуються надзвичайною популярністю. Вона добре znana не лише у нашій країні, але й закордоном.

Л.Українка

«Я пройшла прекрасне і складне життя. Мені доля подарувала щастя – залишити свій слід на землі, на якій народилася та яку прославила. Мене називають: Одержимою, Співачкою досвітніх вогнів, Квітка Ломикамінь, Дочкою Прометея!

А я - зірка, повірте, зірка, яка спалахнула і згасла»

Вірш про Лесю Українку

Світ опускався на коліна,
Камінний вік хилився ниць,
І прилітала Україна
До мертвих Лесиних зіниць.
Над всі недолі та потали
Над страсті всі та над бої
Безсмертя Лесине вросло
В народ, що породив її.
І квола невисока жінка
Лице підводила бліде,
Народжувалася Україна
Для світу, що над смерть гряде.

